

Produktivitetskommissjonen, mai-seminar

Fra Produktivitetskommissjonen om rammebetingelser for privat næringsvirksomhet:

Deltakerne inviteres til å ta opp rammebetingelser og andre forhold som er viktige for produktiviteten i privat næringsvirksomhet. Noen aktuelle problemstillinger vil være:

- *Kvalifisert arbeidskraft med riktig utdanning er en nøkkelfaktor for produktivitet. Gir det norske utdanningssystemet i dag de rette kvalifikasjoner?*
- *En vesentlig del av produktivitetsveksten er knyttet til omstilling mellom bedrifter («entry og exit»). Kan slike prosesser underlettes for å øke produktiviteten mer?*
- *Norge er et lite land, og det meste av innovasjon vil skje utenlands. Kan vi forbedre vår evne til å absorbere og adoptere produksjonsmetoder utviklet ute?*

Fra YS om privat næringsvirksomhet:

YS har satt spørsmålet om dimensjonering av norsk utdanning på dagsorden fordi vi mener å observere overproduksjon av kunnskap i noen fag og underproduksjon av andre. Det har vært vekst i utdanninger som arbeidsmarkedet i liten grad etterspør, og det har vært fravær av relevant vekst i etterspurte fag, herunder ingeniør- og yrkesfag. Vi har hatt en høy produksjon av mastergrader som ikke peker mot noe yrke i enden av utdanningsløpet, fordi den kunnskapen som tilføres under utdanning er utydelig, både i jobbsammenheng og i annen anvendelse. Samtidig er antall kandidater fra fag vi vet arbeidslivet trenger, bekymringsfullt få. Derfor kan utdanningsinstitusjonene dimensjonere sin kapasitet på en bedre måte enn hva som er tilfellet i dag for å møte arbeidslivets kunnskapsbehov.

Det er vanskelig for YS å sette fingeren på hva som er systemfeilen her, men det kan være slik at finansieringssystemet gir noen gale insentiver. Utdanning er fellesfinansiert, blant annet fordi det betraktes som en samfunnstjenlig investering. Samtidig lar vi tilbudet av utdanning i stor grad styres av ungdoms utdanningsvalg. Ungdom velger blant de tilbud som frister mest, mens menyen av utdanningstilbud lages av personer som belønnes med stillinger og institusjoner som belønnes med vekst. Det kunne kanskje virke bra, men det ser ut som om fristelsen til å lage en attraktiv meny har gått langt noen steder. I dag tilbys studier som Karibisk musikk og kultur i Karibien, Personlig trener på Bali, Vintersport i alpene og Bob Dylan-studier ved et sideinstitutt til musikk. Dette er studier som ligner mer på konsum enn på investering. Produktiviteten i norsk økonomi vil ha nytte av en mer velrettet innretning av kunnskapsproduksjonen i Norge enn det disse eksemplene illustrerer. Et sterkere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og næringslivet kan fremheves her.

Arbeidslivet har til en viss grad tilpasset seg til den kunnskaps-dimensjoneringen som har kommet fra utdanningssektoren. I dag ser vi at arbeidslivet over-forbruker noe kompetanse ved at man ansetter folk med høyere kvalifikasjoner enn det man gjorde før. I noen tilfeller kan dette være en forbedring. Men YS-forbund har medlemmer som rapporterer at eldre

arbeidstakere lærer opp nyansatte som tjener mer enn dem fordi de har en høyere formell utdanning som ikke trengs. Det skaper ikke godt arbeidsmiljø. Det fremmer ikke produktivitet heller. YS er opptatt av rett kompetanse på rett plass, ikke mest mulig kompetanse på flest mulig plasser.

Teknologiske nyvinninger vil automatisere noen arbeidsoppgaver slik at noen jobber faller bort. Det frigjør arbeidskraft, som er en av økonomiens mest verdifulle ressurser. Derfor er det viktig at utdanningssystemet er fremtidsrettet og produserer kunnskap som arbeidskraften kan nyttiggjøre seg. I en verden med avanserte teknologiske nyvinninger kan det være taktisk klokt å trene på det som er minst truet av automatisering og datakraft, som abstrakt forståelse og problemløsning (f.eks. matematikk), og kreativitet og kommunikasjon (eller: emosjonelt sofistikerte ferdigheter).

Omstillinger er viktig for verdiskaping og velferd, men medfører store, personlige belastninger for dem som rammes av arbeidsledighet. Arbeidsledighetstrygden, -forsikringsordningen mot å miste sin inntekt, er en viktig ordning som gjør omstillinger i økonomien mindre smertefulle for den enkelte. Vi vil her vektlegge at ledighetstrygden *også* har en produktivitetsfremmende side, og ikke bare er en unyttig utgiftspost for de offentlige budsjetter.

Til slutt vil vi advare mot at bruk av billig utenlandsk arbeidskraft, ved siden av andre uheldige virkninger, også kan fortrenge produktivitetsfremmende investeringer.

Fra Produktivitetskommissjonen om tjenesteyting:

Den danske produktivitetskommissjonen fant at i privat sektor ligger hovedutfordringene for produktivitsveksten i tjenestesektorene rettet mot hjemmemarkedet. Hvilken rolle spiller offentlige eller private reguleringer og standarder for konkurransen og produktiviteten i privat tjenesteyting? Hva kan gjøres bedre?

Fra YS om rollen offentlige reguleringer og standarder spiller for privat tjenesteyting:

Tjenesteyting er ofte en miks der *både* offentlige og private *både* finansierer og forsyner, så et klart skille lar seg ofte ikke trekke.

Men en del tjenesteyting, særlig i kvinnedominerte sektorer, kjennetegnes av et veldig lavt investeringsnivå på produktivitetsfremmende teknologi. Kontrasten blir skarp når vi sammenlikner høyteknologi som selges i forbrukermarkedet mot den lavteknologien som ennå ikke er innkjøpt i tjenesteytende enheter.

I nyere bilmodeller brukes teknologi som overstyrer bilførerens farlige kjøring. Armbånd som registrerer bevegelse i rommet og hjerteslag hos bæreren selges til privatpersoner. Dette er bare to eksempler på teknologi som allerede er tatt i bruk og som kunne gjort nytte for seg i tjenesteyting. Samtidig vet vi at ansattes arbeidstid brukes til unødvendig tungvinte oppgaver,

oppgaver der teknologi kunne utført mye av arbeidet. Et eksempel er pleiere (som alternativt kunne vært varme hender) som vasker fast-sydde møbelseter med bøtte og klut etter lekkasjeskader hos pasienter/brukere, lekkasjer som kommer med statistisk regelmessighet. Selv enkel lavteknologi er unnlatt tatt i bruk her.

I en del tjenesteyting er det produktivitetsvekst å hente. Hvorfor ser vi ikke den investeringsetterspørselen som burde vært til stede? Det gjelder særlig i tjenesteområder som vi vet blir vekstsektorer framover, uansett om den er privat eller offentlig delfinansiert eller del-forsynt. Det ville vært interessant om produktivitetskommissjonen kunne se nærmere på hvorfor teknologi *ikke* etterspørres.